



Mokrine z Gartnerkofla,
levo Monte Cavallo,
desno Trogkofel

Vzhodne Karnijske Alpe – gorovje nasprotij

Od travnatih vrhov z zelenimi pašniki do divjih prepadnih špic

✍ in 📷 Janez Turk

Vzhodne Karnijske Alpe so Sloveniji najbližja gorska skupina vrhov, ki v celoti leži v sosednji Italiji oziroma na njeni meji z Avstrijo. Meja med Julijskimi in Karnijskimi Alpami namreč poteka po Kanalski dolini in po dolini Bele (Canal del Ferro). H Karnijskim Alpam prištevamo tudi Ojstrnik (Monte Osternig, Oisternig, 2052 m) nad Ukvami (Ugovizzo), vasjo v bližini Trbiža. Od Ojstrnika poteka veriga razmeroma nižjih, a lepih vrhov proti prelazu Mokrine (Nassfeld, Passo Pramollo), kjer se Karnijske Alpe razširijo in se začnejo pojavljati višji, pomembnejši vrhovi. Po celotnem grebenu, ki loči Kanalsko od Ziljske doline, poteka meja med Avstrijo in Italijo. Kljub nižji višini so vrhovi Ojstrnika, Starhanda (1965 m), Konjščice (Monte Sagra, Sagraenberg, 1931 m), Koka (Monte Cocco,

1941 m) in Poludnika (Poludnig, 1999 m) nekaj posebnega; travnati vrhovi, katerih vznožja so obdana s temnimi smrekovimi gozdovi, v katerih so skrite številne planine in samotne kmetije, na katerih domačini še danes govorijo slovensko in v nasprotju z nekaterimi prebivalci dolinskih vasi ne tajijo svojega izvora. Planini z značilno visokogorsko stavbarsko arhitekturo sta Bistriška planina (Feistritzer Alm), na kateri poteka državna meja ravno med lesenimi kočami pastirskega naselja, in planina Lom (Sella di Lom) pod vrhom Ojstrnika.

Nad Mokrinami

Orstvo dobi bolj visokogorsko podobo v okolici Mokrin, ki so znano avstrijsko smučarsko središče, sicer pa gre za 1530 m visok prelaz, ki povezuje Tabljo (Pontebba) s Šmohorjem

(Hermagor). O pomembnosti gorske povezave nam pričajo tudi arheološke najdbe iz srednje kamene dobe. Na Mokrinah in v bližini Lūnic (Passo Cason di Lanza) so pustili sledi takratni lovci, ki so verjetno bivali v obeh sosednjih dolinah. Zaradi slabo prepustnih kamnin so tla v širši okolici Mokrin precej vlažna, pojavljajo se številni izviri in potoki. Od tod tudi slovensko ime Mokrine, podobno prelaz imenujejo tudi Avstrijci – Nassfeld. Cesta, ki vodi na Mokrine z italijanske strani oziroma iz Tablje, je izredno slikovita in strmejša od tiste, ki vodi nanje z avstrijske strani oziroma iz Šmohorja.

Mokrine so zaradi svoje nadmorske višine prijetno izhodišče za kar nekaj zanimivih vrhov v Karnijskih Alpah. Najbolj množično so obiskane Krniške skale (Gartnerkofel, 2195 m), ki sicer v celoti ležijo na avstrijski strani. Lep in izrazit dvoglavi vrh je dostopen v dobrih dveh urah; to je tudi razlog za številen obisk predvsem avstrijskih hribovcev. Vrh je dobro znan tudi smučarjem, saj v njegovi neposredni bližini potekajo smučarske proge. Na Krniških skalah uspeva tudi redka cvetlica vulfenija (*Wulfenia carinthiaca*).

Na Krniške skale vodita z Mokrin dve poti. Lažja se vzpne na sedlo med obema vrhovoma Krniških skal. Tam na severni strani opazimo velikansko krnico, ki jo oklepajo stene dvoglavega vrha. Po tej krnici je vrh verjetno dobil slovensko ime. Na razmeroma ostrem vrhu je postavljen nemški križ, ki nekoliko spominja na povečevanje ne vedno svetle avstrijske zgodovine. Zahtevnejša pot poteka po zahodnem grebenu. Pot se vzpne prek krušljivih skalnatih stopenj ter se nato nadaljuje proti vrhu po ostrem skrotastem grebenu.

Nad Mokrinami se pne tudi bolj znani Monte Cavallo (Rosskofel, 2239 m). Slovensko ime Konjski špik je danes domala pozabljeno, a vendar ga bom omenjal s tem imenom. Gora sodi tudi med vrhove prijateljstva, zato je med Slovenci bolj znana od Krniških skal. Oba vrhova sta si že po videzu popolnoma različna. Medtem ko so Krniške skale ošiljen, oster vrh, je Konjski špik razpotegnen gorski hrbet. Z Mokrin vodijo nanj tri pomembnejše poti; vse se začnejo na s številnimi potoki bogati planini Winkel na italijanski strani Mokrin. Večina obi-

Creta Grauzaria, v ozadju Zuc dal Bor





Zuc dal Bor z Monte Chiavalsa

skovalcev se odloči za običajni pristop prek škrbine severno od vrha. Zahtevnejša sta pristopa prek severne stene in prek vzhodnega grebena, ki je del Visoke tabeljske poti (Alta Via CAI Pontebba). Pristop prek vzhodnega grebena je še posebno pester in slikovit. Zahtevnejši poti se združita na širokem grebenskem slemenu, od katerega do najvišjega dela planotaste gore ni več daleč. S Konjskega špika se v jasnem vremenu ponuja svojevrsten razgled od okoliških vrhov Karnijskih Alp vse do nazobčanih grebenov in špic Sextenskih Dolomitov, med katerimi lahko prepoznamo tudi mogočne stolpe Punte di Tre Scarperi (3151 m).

Monte Zermula

Nekoliko bolj oddaljeno izhodišče za izlete na Karnijske vrhove je prelaz Lónice (Cason di Lanza, 1552 m). Prelaz leži v osrčju vzhodnih Karnijskih Alp in je zaradi odročne lege in slabe ceste razmeroma samotna. Nekoč je povezoval Tabljo s Paularom v Karniji, vendar cesta iz Tablje ni vedno dobro vzdrževana. Lúnice dajejo videz prostrane travnate planote, na kateri so posejani redki macesni; to pričara ozračje, značilno za Karnijo. Gorska pokrajina je zaradi velikih prostranstev tako zelo drugačna od tiste, ki smo je navajeni v Julijskih Alpah, v katerih se vrhovi tesno stiskajo drug k drugemu, ločeni z

ozkimi škrbinami. Lónice so namreč med osamelimi gmoto gore Zermule (2143 m) in Veliškega Koritnika (Troglkofel, Creta di Aip, 2279 m), ki je sicer najvišji vrh vzhodnih Karnijskih Alp. Veliki Koritnik je izrazito mizaste oblike in predvsem gmota južnega pobočja je videti zelo ne navadna. Zanimiv je tudi bližnji Visoki vrh (Hochwipfel, 2186 m), ki je že na pogled drugačen od svojih sosedov. Omenjene gore so v geološkem pogledu namreč zelo raznovrstne; Visoki vrh je popolnoma travnata, vitka piramida brez kakršnih koli skal, zgrajena iz karbonskih glinavcev in peščenjakov, in s tem pravo nasprotje mizastemu Velikemu Koritniku (Troglkofel). Tega gradi permski troglkofelski apnenec, ki je dal ime litološkimi enotam kamnin, kakršne najdemo tudi drugod v Alpah, med drugim v Dolžanovi soteski pri Tržiču.

Vsi trije vrhovi so dostopni s sedla Lúnice. Najhitreje dostopna je Zermula, na katero vodi prijetno zložna in plezalna pot. Zermula slovi po svoji razgledni legi. V dolini nam pritegne pozornost idilični Paularo s svojimi zelenimi terasastimi pašniki, skrit med gorami v osrčju Karnije. V teh skritih, odročnih in v preteklosti težko dostopnih dolinah sta se najdlje ohranila pristna kultura in izročilo staroselskega karnijskega prebivalstva, zato so ti kraji izredno zanimivi tudi z etnološkega vidika. Z vrha je še posebno slikovit pogled proti jugu, na našagani

greben divjega Zuc dal Bora in prepadna bela stolpa Crete Grauzarie in Monte Sernia.

Sernio, Grauzaria in Zuc dal Bor

Omenjeni vrhovi ležijo južno od glavne verige Karnijskih Alp, ki poteka v smeri vzhod–zahod. Vendar pa so precej strmejši in bolj skalnati in zato tudi nekoliko teže dostopni. Zanje so značilni številni ostri stranski grebeni, ki jih pošiljajo na vse strani neba. Pristopi nanje so daljši, saj se dvigajo visoko nad okoliškimi dolinami. Najbližji je dostop iz malo znane in odmaknjene doline Aupe. To je stranska dolina, na eni strani povezana z dolino Bele, na drugi pa prek prelaza Sella di Cereschiatis (1066 m) s Tabljo. Dolina med prelazom in Tabljo, v kateri so posejane idilične vasi Studena alta, Frattis in Aupa, ima po naravnem videzu in arhitekturi hiš skoraj tirolsko podobo. Pri vasi Frattis se odcepi divja stranska dolinica Val Gleriis, iz katere vodi pot na Monte Chiavals (2098 m) in še naprej na Zuc dal Bor (2195 m).

Prava dolina Aupa se začne na zahodni strani prelaza Sella di Cereschiatis. Značilna furlanska dolina ima že nekoliko bolj primorski videz in morda nekoliko spominja na našo Trento. Aupa se dolini Bele priključi pri mestecu Mužac (Moggio Udinese). Knez Kocelj je leta 1072 na griču nad današnjim mestom ustanovil prvi benediktinski samostan v vzhodnih Alpah. Ker ves promet poteka po dolini Bele, je Aupa precej samotna dolina. Iz nje vodijo dostopi na Monte Sernio (2187 m), Creto Grauzario (2065 m) in Zuc dal Bor. Predvsem Creta Grauzaria in Zuc dal Bor imata sloves zahtevnejših vrhov.

Vrhovi Sernio, Creta Grauzaria, Zuc dal Bor, Pisimoni (1880 m) in Amariana (1905 m) so na jugu Karnijskih Alp zadnji visoki osamelci, ki se kot stražarji dvigajo nad Furlansko nižino. Zaradi svoje lege so sijajna razgledišča, saj ob jasnih dnevih pogled z njih sega vse do Jadranskega morja. Ob njihovem vznožju pa so skriti še številni odročni in samotni kraji, v katerih je čas nepomemben in o nekdanjem življenju in minljivosti pričajo le zapuščene planine in propadli stanovi. ◻



Sestop z Monte Peralbe  Andrej stritar